

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2006

L Aidín - Ardleibhéal

(400 marc)

Dé Céadaoin, 21 Meitheamh - Tráthnóna, 2.00 go 5.00

A. Cuir Laidin air seo:-

Ansin d'ordaigh an deachtóir, Cincinnatus, dá chuid fear dul timpeall ar an gcampa. Bhéic siad agus thimpeallaigh siad an namhaid le claí. Nuair a chuala saighdiúirí an chonsail an bhéic, d'ionsaigh siad na hAequi freisin. Bhí siad ag troid chomh fíochmhar sin nach bhfaca duine ar bith an t-arm taobh thiar. Ag breacadh an lae, thuig na hAequi go raibh siad sáinnithe idir an dá arm agus ghéill siad. D'ordaigh an deachtóir dóibh gialla a thabhairt ionas nach seasfaidís in aghaidh na Rómhánach arís. Mhol na daoine go léir Cincinnatus. "Murach gur roghnaíomar deachtóir," a dúirt siad, "gheobhadh na hAequi an bua orainn."

timpeallaím: cingo. sáinnim: capio. géillim: me dedo. roghnaím: deligo.

NÓ

B. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceisteanna go léir a leanann é:-

(Scríobhann Plinias litir chuig seanathair a mhná, Calpurnius, ag cur in iúl dó faoi chuairt a bhí le tarlú agus faoi mhoill ghearr amháin)

C. Plinius Calpurnio salutem dat.

Cupis post longum tempus neptem tuam meque videre. Id quod cupis nobis gratum est, mutuo mehercule. Nam invicem nos tanto desiderio tui tenemur, ut non ultra differemus. Etiam nunc sarcinas paramus festinaturi quam primum ratio itineris permiserit. Erit una sed brevis mora: deflectemus in Tuscos, non ut agros meos resque familiares inspiciamus, sed ut fungamur necessario officio. Nam oppidum est praediis nostris vicinum, quod me adhuc puerum patronum creavit. In hoc oppido ego templum pecunia mea exstruxi, cuius dedicationem, cum sit paratum, differre longius irreligiosum est. Erimus ergo ibi die dedicationis, et epulo celebrare constitui. Manebimus illo die et fortasse sequenti, sed tanto magis viam ipsam corripiemus.

neptis: gariníon. invicem: ina seal. differre: cur siar. ratio: plean. Tuscos: an t-ainm a bhí ar vile Plinias ar a eastát. fungor (+ochslaíoch): comhlíonaim, déanaim. praedium: eastát. epulum: féasta. corripio: deifrím ar aghaidh.

- (i) Cad atá ag teastáil ó Calpurnius? (8)
- (ii) Conas a mhothaíonn Plinias agus a bhean maidir leis sin? (8)
- (iii) Cad iad na focail Laidine a chuireann in iúl go bhfuil sé ar intinn ag Plinias agus ag a bhean taisteal chomh luath agus is féidir? (8)
- (iv) Cén rud **nach bhfuil** mar chuspóir leis an mhoill ghearr? (8)
- (v) Cén cuspóir atá leis an mhoill? (6)
- (vi) Cá bhfuil an baile (*oppidum*) suite? (8)
- (vii) Cad atá déanta ag Plinias ar son an bhaile? (6)
- (viii) Cad a mheasann Plinias a bheadh neamhómósach (*irreligiosum*)? (8)
- (ix) Cén fad ama a fhanfaidh Plinias agus a bhean? (7)
- (x) Bunaithe ar an litir seo, cén tuairim atá agat faoi charachtar Plinias? (8)

2. Cuir Gaeilge ar **thrí cinn** ar bith de na sleachta **A, B, C, D**. (Tá na sleachta uile sa cheist seo ar cómharc):- [130]

A.

(Iarrann na Traígh cabhair ar mhuintir Arcadia; tá íobairt ar siúl ag na hArcádaigh nuair a thagann Aeinéas i láthair; cuireann a bprionsa, Pallas, iallach ar na Traígh a bhfuil ar intinn acu a chur in iúl)

audax quos rumpere Pallas
sacra vetat raptoque volat telo obvius ipse,
et procul e tumulo: 'iuvenes, quae causa subegit
ignotas temptare vias? quo tenditis?' inquit.
'qui genus? unde domo? pacemne huc fertis an arma?'
tum pater Aeneas puppi sic fatur ab alta,
paciferaeque manu ramum praetendit olivae:
'Troiugenas ac tela vides inimica Latinis,
quos illi bello profugos egere superbo.
Euandrum petimus. ferte haec et dicite lectos
Dardaniae venisse duces socia arma rogantes.'

Veirgil

quos: iadsan i.e. muintir Arcadia. obvius (+ tabharthach): 'chun bualadh le.'
subigo: cuirim iallach ar. tendo: imím. puppis: deireadh (loinge). Troiugena: Traíoch.
ago: tiomáinim ar aghaidh. lectus: tofa.

B.

(Beartaíonn an rí Macadónach na fórsaí Rómhánacha a ionsaí agus iad ag lorg bia)

Postero die consul cum omnibus copiis in aciem descendit ante prima signa locatis elephantis, quo auxilio tum primum Romani, quia captos aliquot bello Punico habebant, usi sunt. Ubi latentem intra vallum hostem vidit, in tumulos quoque ac sub ipsum vallum exprobrans metum successit. Postquam ne tum quidem potestas pugnandi dabatur, castra ad Ottolobum - id est loco nomen - movit. Cum in propinquo agro frumentarentur Romani, primo rex intra vallum suos tenuit, ut cresceret socordia simul et neglegentia cum audacia hosti. Ubi Romanos effusus vidit, quam celerrime profectus inter castra Romana et frumentatores constituit signa. Inde copiis divisim partem ad consectandos vagos frumentatores emisit.

Livias

utor (+ochslaíoch): úsáidim. lateo: fanaim i bhfolach. exprobro: cuirim (rud éigin) i leith duine éigin. succedo: druidim le. frumentor: téim faoi dhéin arbhair, foráiste.
socordia: míchúram. effusus: scaipthe. consector: leanaim.

C.

(Is comharsana béal dorais iad Pyramus agus Thisbe. Titeann siad i ngrá le chéile ach crosann a dteaghlaigh orthu pósadh)

Pyramus et Thisbe, iuvenum pulcherrimus alter,
altera, quas Oriens habuit, praelata puellis,
contiguas tenuere domos, ubi dicitur altam
coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem.
notitiam primosque gradus vicinia fecit;
tempore crevit amor; taedae quoque iure coissent,
sed vetuere patres; quod non potuere vetare,
ex aequo captis ardebant mentibus ambo.
conscius omnis abest: nutu signisque loquuntur,
quoque magis tegitur, tectus magis aestuatur ignis.

Oivid

praelatus: sáraíonn. contiguus: comharsanach. coctilis: de bhríce. Semiramis: ainm bhanríona as Assyria. notitia: aitheantas. taedae ius: dlí an phósta.
coissent: 'nascódh, ceanglódh siad'. ex aequo: mar a chéile. conscius: cuiditheoir.
nutus: claonadh cinn. aestuo: lasaim suas.

D.

(Maíonn Cicearó gur iompair Quintus Ligarius é féin go maith sna dálaí go léir ar thug sé aghaidh orthu)

Itaque Ligarius qui omne tale negotium fugeret, paulum adventu Vari conquievit. Adhuc Ligarius omni culpa vacat. Domo est egressus non modo nullum ad bellum, se ne ad minimam quidem suspicionem belli; legatus in pace profectus in provincia pacatissima cum dignitate se gessit. Profectio certe animum tuum non debet offendere. Num igitur remansio tuum animum offendit? Multo minus. Nam profectio voluntatem habuit non turpem, remansio necessitatem etiam honestam. Ergo haec duo tempora carent crimine, unum cum est legatus profectus, alterum cum efflagitatus a provincia praepositus in Africa est. Tertium tempus, quod post adventum Vari in Africa restitit, si est crimosum, necessitatis crimen est, non voluntatis.

Cicearó

conquiesco: fanaim socair. vaco (+ ochslaíoch): táim saor ó. me gero: iompraím mé féin.
profectio: imeacht. remansio: fanacht in áit amháin. turpis: náireach.
careo (+ ochslaíoch): táim gan. efflagito: éilím. restito: fanaim.

3. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:-

[90]

A.

(i) Cuir Gaeilge air seo:-

(60)

Inter haec Hispaniae populi nec qui post cladem acceptam defecerant redibant ad Romanos, nec ulli novi deficiebant; et Romae senatui populoque post receptam Capuam non Italiae iam maior quam Hispaniae cura erat. Et exercitum augeri et imperatorem mitti placebat. Nec tam, quem mitterent, satis constabat, quam illud, ubi duo summi imperatores intra dies triginta cecidissent, qui in locum duorum succederet, extraordinaria cura deligendum esse. Cum alii alium nominarent, postremum eo decursum est ut proconsuli creando in Hispaniam comitia haberentur; diemque comitiis consules edixerunt. Primo expectaverant, ut, qui se tanto imperio dignos crederent, nomina profiterentur. Quae ut destituta expectatio est, redintegratus luctus acceptae cladis desideriumque imperatorum amissorum.

Livias

(ii) Freagair trí cinn ar bith de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ar gach ceist):- (30)

- (a) Mínigh cad a tharlaíonn sna toghcháin atá luaite sa sliocht seo.
- (b) Scríobh go hachomair faoi Livias mar staraí.
- (c) Déan cur síos ar na dálaí ag Capua ag tús Leabhar XXVI.
- (d) Cérbh é Vibius Virius agus cad a rinne sé?
- (e) Cad a tharla do Gaius Nero ag na Clocha Dubha (*Lapides Atri*)?

B.

(i) Cuir Gaeilge air seo:-

(60)

Aeneas maesto defixus lumina vultu
ingreditur, linquens antrum, caecosque volutat
eventus animo secum. cui fidus Achates
it comes et paribus curis vestigia figit.
multa inter sese vario sermone serebant,
quem socium exanimus vates, quod corpus humanum
diceret. atque illi Misenum in litore sicco,
ut venere, vident indigna morte peremptum,
Misenum Aeoliden, quo non praestantior alter
aere ciere viros Martemque accendere cantu.
Hectoris hic magni fuerat comes, Hectora circum
et lituo pugnas insignis obibat et hasta.
postquam illum vita victor spoliavit Achilles,
Dardanio Aeneae sese fortissimus heros
addiderat socium, non inferiora secutus.

Veirgil

(ii) Freagair **trí cinn** ar bith de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ar gach ceist):- (30)

- (a) Déan cur síos ar na **trí** thasc a dúirt an Sibyl le hAeinéas a dhéanamh sula bhféadfadh sé dul isteach sa Domhan Thíos.
- (b) Déan cur síos ar an gcruinniú sa Domhan Thíos idir Díodó agus Aeinéas.
- (c) Cén scéal a insíonn Palinurus d'Aeinéas faoina bhás?
- (d) Scríobh nóta gearr ar **dhá cheann** ar bith díobh seo a leanas:
Deiphobus; Orpheus; Pasiphae.
- (e) Luaigh go hachomair roinnt gnéithe de chuid Leabhar VI den *Aeinéid* a thabharfadh ar dhaoine é a mheas mar cheann de na héachtaí is mó de chuid Veirgil.

4. (i) Freagair (a) **nó** (b):-

[30]

(a) Mínigh tuiseal *quae* agus modh *speretis* agus *habeatis*:-

Age contra, quae illi infeste in nos fecerint repetire, ut ex eo, quid speretis, habeatis.

(b) Mínigh modh *este* agus tuiseal *profani* agus *luco*:-

‘procul, o procul este, profani,’
conclamat vates, ‘totoque absistite luco.’ (10)

(ii) Scríobh síos príomhranna **trí cinn** ar bith de na briathra seo a leanas:-

regredior, fio, cognosco, scio, soleo. (10)

(iii) Ainmnigh meadaracht na líne seo a leanas agus marcáil na cainníochtaí:-

Martiis caelebs quid agam Kalendis. (10)

5. Freagair **trí cinn** de na ceisteanna seo a leanas. Ní mór ceist **amháin** ar a laghad a roghnú as Roinn A agus ceist **amháin** as Roinn B. Is féidir an **tríú** ceist a roghnú as Roinn A **nó** as Roinn B. (Tá cúig mharc is fiche ag gabháil le gach ceist díobh):- [75]

A.

- (i) Pléigh go hachomair conas a bhí Octavian (Ágastas) in ann ardchumhacht a bhaint amach **agus** a choinneáil sa Róimh.
- (ii) Tabhair cuntas gearr ar réimeas an Impire Tibéirias. Abair cérbh é, dar leat,
(a) an ghné a b'fearr agus (b) an ghné ba mheasa dá réimeas?
- (iii) Scríobh nótaí ar **dhá cheann** díobh seo a leanas:-

Teacht i réim do Vespasian; mná céile Nero; an úsáid a bhain Claudius as fir shaortha i bpostanna freagrachta; gníomhartha cruálacha Domitian.

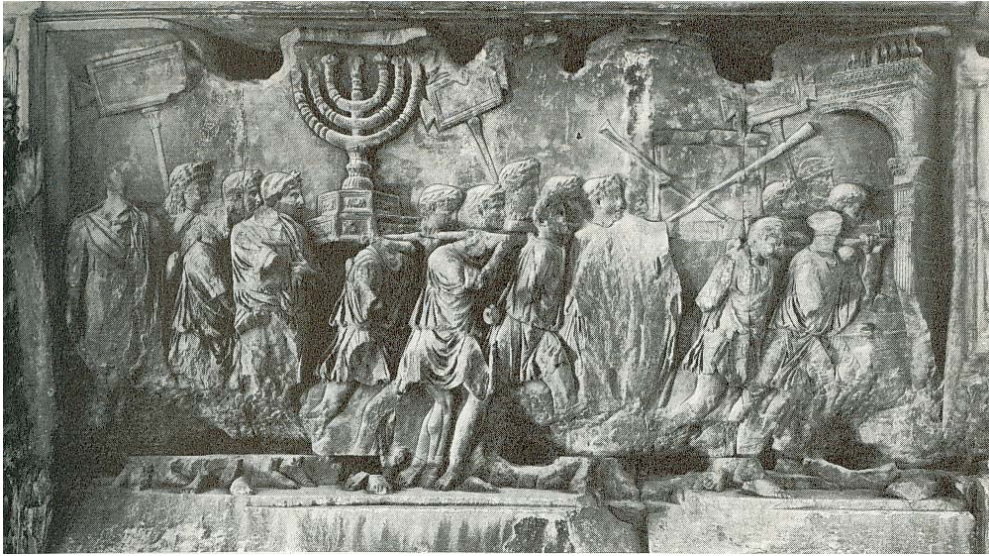
B.

- (i) Tabhair cuntas gearr ar bheatha agus ar shaothair Caesar **nó** Horáit. Déan cur síos achomair ar an stíl scríbhneoireachta a d'úsáid an t-údar atá roghnaithe agat.
- (ii) Pléigh go hachomair forbairt na háirse san ailtireacht Rómhánach. Gan áirsí caithréime a chur san áireamh, déan cur síos ar struchtúr Rómhánach **amháin** atá ag brath ar an áirse.
- (iii) Tar éis breathnú ar na fótagraif **A**, **B** agus **C**, freagair **dhá cheann** de na ceisteanna seo a leanas:-
- (a) Déan cur síos ar an teicníocht a úsáidtear chun mósáic mar atá léirithe i bhFótagraf **A** a dhéanamh. Cad a chuireann an radharc seo in iúl?
- (b) Ainmnigh an séadchomhartha ónar tógadh an pictiúr atá léirithe i bhFótagraf **B**. Cad é go díreach a léirítear sa radharc seo?
- (c) Déan cur síos ar an radharc a léirítear i bhFótagraf **C**. Cén t-ainm a thugtar air de ghnáth? Déan cur síos ar phictiúr balla Rómhánach **amháin** eile.

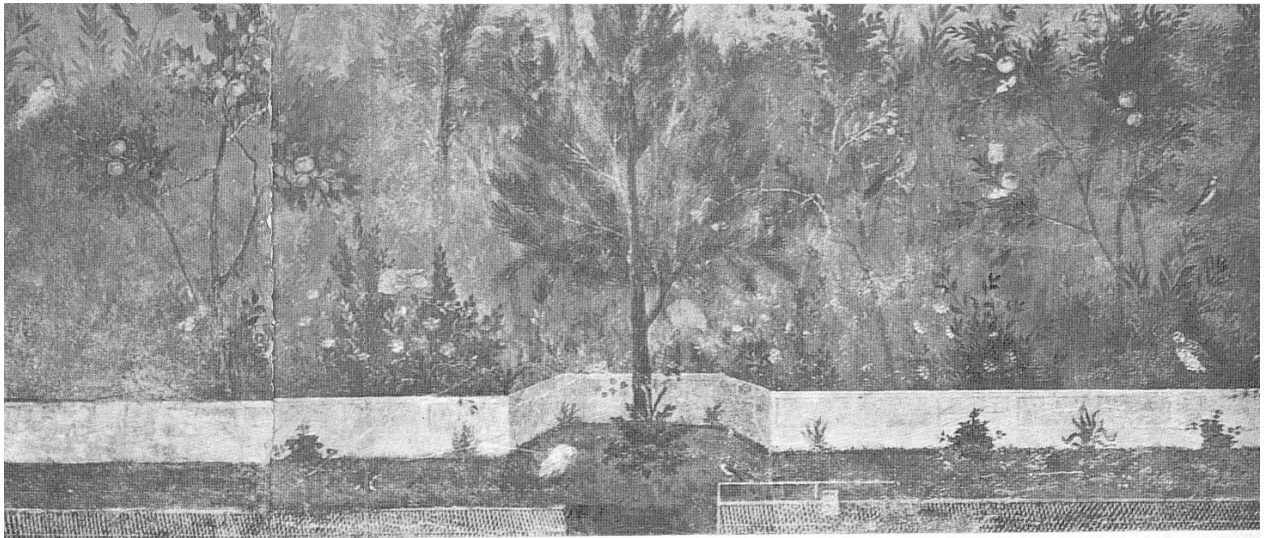
A

B

C

Baineadh na Fótagraif A, B agus C as *Roman Art and Architecture*, M. Wheeler, Thames and Hudson.

Leathanach Bán